
HET BEGRIP PERSOON

Monica Meijsing

OVERZICHT

- Het begrip “persoon” en twee mogelijke problemen
 - Narcose: van waar was ik naar wat ben ik
 - Het cartesiaanse antwoord en het naturalistische antwoord
 - Leven en het geleidelijke ontstaan van bewustzijn en zelfbewustzijn
 - De persoon als ik-zegger vs de persoon als jij-zegger
 - Probleem 1: is de ik-zegger radicaal anders dan al het andere?
 - Probleem 2: is een relationele opvatting van persoon-zijn relativistisch?
-

NARCOSE

- Narcose-ervaring
 - Ik was er niet
 - Waar was ik dan wel?
 - Waar verwijst “ik” eigenlijk naar?
 - Wat ben ik?
-

DESCARTES

- Waar verwijst “ik” naar?
 - **Niet** naar het betwifelbare lichaam
 - Alleen naar de twijfelaar!
 - Ik ben dus een iets dat twijfelt/denkt, het **subject** van het twijfelen
 - Al het andere is **object** van dat twijfelen
 - Ik ben iets dat radicaal anders is dan al het andere
-

DUALISME, IDEALISME, SOLIPSISME

- Dualisme:
 - *Res cogitans* en *res extensa*
 - Ziel en lichaam
 - Idealisme:
 - De *res extensa* is betwifelbaar!
 - Alleen de *res cogitans* bestaat
 - Solipsisme:
 - Al het andere is object van **mijn** twijfelen
 - Alleen ik (als *res cogitans*) besta
-

NATURALISME

- Premisse: er bestaat een werkelijkheid
 - Wat ben ik?
 - Ik ben een onderdeel van de werkelijkheid, een object tussen objecten
 - Ik ben tegelijk ook een subject – de werkelijkheid verschijnt aan mij
 - Hoe kan dat?
-

DERDE-PERSOONSPERSPECTIEF

- De wetenschap probeert de hele werkelijkheid te begrijpen zoals die in zichzelf is
 - Ze streeft naar maximale objectiviteit
 - Een derde-persoonsperspectief
-

EERSTE-PERSOONSPERSPECTIEF

- Thomas Nagel: bewustzijn is juist het hebben van een 1^e persoonsperspectief
 - Ik zie de wereld **van hieruit**
 - Mijn werkelijkheid **omgeeft** mij
 - **Ik** ben **hier** – midden in de omgeving
-

BEWUSTZIJN EN ZELFBEWUSTZIJN

- Vaak wordt zelfbewustzijn beschouwd als iets dat veel meer verfijnd is dan bewustzijn
 - Misschien alleen voorbehouden aan mensen
 - Als bewustzijn het hebben van een 1^e persoonsperspectief is, is die 1^e persoon, het zelf, altijd al geïnvolveerd in het bewustzijn
 - Dan ontstaan zelfbewustzijn gelijk met bewustzijn
-

LEVEN VERSUS ENTROPIE

- Tweede wet van de thermodynamica: de wanorde in een systeem neemt alleen maar toe
 - De hele wereld is onderhevig aan entropie.
 - De hele wereld?
 - Nee, alle leven blijft zich moedig verzetten tegen de entropie
-

LEVEN VERSUS ENTROPIE

- Ieder levend systeem bewaakt zijn eigen orde – **contra entropie**
 - Door stofwisseling met de buitenwereld houdt het zijn eigen interne milieu constant - **homeostasis**
-

ZELF VERSUS DE REST VAN DE WERELD

- Het levende systeem houdt niet de hele wereld in stand
 - Het systeem definieert zichzelf in contrast met de rest van de wereld - **autopoiesis**
 - Als het leven stopt wordt de grens tussen zelf en de rest van de wereld niet meer in stand gehouden
 - De entropie neemt het over van de orde - **ontbinding**
-

ZELF VERSUS DE REST VAN DE WERELD

- Alle levende wezens zijn al een soort zelve
 - Zij maken onderscheid tussen zichzelf en de rest van de wereld
 - Bewustzijn als een *point of view* op de wereld (Nagel)
 - Bewustzijn als het gevoel dat er iets gebeurt met het zelf (Damasio)
-

GIBSON OVER WAARNEMING

- Visuele waarneming is er om te zien waar ik ben en waar ik naartoe kan
 - “The optical information to specify the self, including the head, body, arms, and hands, *accompanies* the optical information to specify the environment ... When a man sees the world, he sees his nose at the same time ... The nose is here (1979, 116-117). ... Egoception accompanies exteroception, like the other side of a coin... One perceives the environment and coperceives oneself” (ib., 126).
-

MENSEN EN ANDERE DIEREN

- In deze visie ontwikkelen bewustzijn en zelfbewustzijn zich altijd samen
 - De ontwikkeling van (zelf)bewustzijn hangt onmiddellijk samen met leven – *the mind-life continuity thesis*
 - (Zelf)bewustzijn is niet enkel voorbehouden aan mensen
 - Zijn mensen nog wel bijzonder?
-

PERSONEN

- Mensen zijn bijzonder omdat ze personen zijn
 - Locke: “een denkend intelligent ding, dat rede en reflectie heeft, en zichzelf kan beschouwen als zichzelf, het zelfde denkende ding op verschillende tijden en plaatsen” Locke, *An Essay concerning Human Understanding*, bk. XXVII, sec. 11.
-

DE PERSOON ALS IK-ZEGGER

- Een persoon kan zichzelf beschouwen als zichzelf
 - Een persoon kan ik-gedachten hebben
 - Een persoon beheerst het gebruik van het woord “ik”
 - Een restrictief persoonsbegrip: alle niet-talige wezens worden uitgesloten
-

DE PERSOON ALS JIJ-ZEGGER

- Eigen voorstel: een persoon is een wezen dat als persoon wordt opgenomen in de gemeenschap van personen
 - Er is geen *fact of the matter* wie persoon is en wie niet
 - *Andere personen* maken dat iemand een persoon is
 - Persoon-zijn is altijd al *tweede-persoon* zijn
-

PROBLEEM 1: IS DE IK-ZEGGER NIET RADICAAL ANDERS

- Maar is een ik-zegger niet radicaal anders dan een dier dat weet waar het zich bevindt?
 - De ik-zegger als subject, voor wie de hele wereld verschijnt
 - De ik-zegger als subject die die hele wereld, inclusief het ik als object, kan betwijfelen?
 - Is de persoon, als ik-zegger, dus niet radicaal anders dan alle andere wezens?
-

PROBLEEM 2: IS EEN RELATIONEEL PERSOONSBEGRIIP RELATIVISTISCH?

- Als niets of niemand anders dan personen uitmaken wie een persoon is, kunnen we dan geen fouten maken?
 - Kunnen we iemand tot niet-persoon maken door op te houden haar als persoon te behandelen?
 - Is iedere beslissing iemand wel of niet tot de gemeenschap van personen toe te laten even goed?
-